

IZVAJANJE CELOSTNE ZGODNJE OBRAVNAVE V REDNIH ODDELKIH LJUBLJANSKIH VRTCEV

Dokument *Izvajanje celostne zgodnje obravnave v rednih oddelkih ljubljanskih vrtcev*, ki opredeljuje predlog izvajanja celostne zgodnje obravnave v rednih oddelkih ljubljanskih vrtcev v šolskem letu 2023/24, so v sodelovanju pripravili strokovni delavci Aktiva mobilnih specialnih pedagogin v ljubljanskih vrtcih in Aktiva svetovalnih delavcev v ljubljanskih vrtcih. Dokument se vsebinsko veže na v maju 2022 pripravljeni dokument *Predlog za vzpostavitev prehodnega modela za izvajanje zgodnje obravnave predšolskih otrok s posebnimi potrebami in otrok z rizičnimi dejavniki*, pripravljen s strani Komisije za oblikovanje enotnih kriterijev za dodelitev pomoči otrokom s posebnimi potrebami v Ljubljani, sestavljene iz predstavnikov MOL, ljubljanskih vrtcev in ZDL.

Dokument predstavi kratko analizo stanja v izvajanju zgodnje obravnave v rednih oddelkih ljubljanskih vrtcev v šolskem letu 2022/23. Nadalje poudari zakonodajna izhodišča, organizacijska in kadrovska izhodišča ter gibanje števila otrok s posebnimi potrebami in rizičnimi dejavniki ter delavcev zaposlenih za izvajanje zgodnje obravnave. Sledi zapis predloga protokola pomoči otrokom, s poudarkom na okvirnih postopkih pomoči (procesni koraki) in vlogah posameznih strokovnih organov in delavcev v tem procesu. Tretji del dokumenta se navezuje na pogoje in standarde dela, ki jih je v vrtcih potrebno zagotoviti, da bo se bo zgodnja obravnava predšolskim otrokom v vrtcih še naprej zagotavljala na strokovno kakovostno.

1. ANALIZA STANJA ZA ŠOLSKO LETO 2022/23

ORGANIZACIJSKA IN KADROVSKA IZHODIŠČA		
<ul style="list-style-type: none"> • 23 vrtcev, 776 oddelkov • 28,75 sistemiziranih delovnih mest svetovalnih delavcev • 52,5 sistemiziranih delovnih mest vzgojiteljev za zgodnjo obravnavo, tj. sistemiziran 1 vzgojitelj za zgodnjo obravnavo na 15 oddelkov na ravni ljubljanskih vrtcev; vzgojitelji za zgodnjo obravnavo po načelu solidarnostno porazdeljeni po vrtcih (glede na potrebe posameznega vrtca) • 108 delovnih mest spremljevalcev otrok s posebnimi potrebami 		
ZAKONODAJNA IZHODIŠČA		
<ul style="list-style-type: none"> • Zakon o vrtcih (2005) • Zakon o celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami v predšolskem obdobju (2019) • Pravilnik o normativih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje (2014) • Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo (2019) 		
OPREDELITEV otrok s posebnimi potrebami (OPP) in otrok z rizičnimi dejavniki (ORD) po ZOPOPP: <ul style="list-style-type: none"> • 3. člen – »Otroci s posebnimi potrebami v predšolskem obdobju so otroci z razvojnimi zaostanki, primanjkljaji, ovirami oziroma motnjami na telesnem, spoznavnem, zaznavnem, socialno-čustvenem, sporazumevalnem področju ter dolgotrajnimi boleznimi.« • 4. člen – »(1) Otroci z rizičnimi dejavniki v predšolskem obdobju so otroci, pri katerih obstajajo rizični dejavniki za razvojne primanjkljaje, zaostanke, ovire oziroma motnje. (2) Rizični dejavniki so dejavniki, ki nastanejo v nosečnosti, med rojevanjem ali takoj po porodu, in bi lahko vplivali na kasnejši otrokov razvoj. Rizični dejavniki se lahko pojavijo tudi kasneje zaradi bolezni ali slabega socialno-ekonomskega položaja družine.« 		
PODLAGA ZA POMOČ otrokom v vrtcu izhaja iz 16. člena ZOPOPP in se izvaja: <ul style="list-style-type: none"> • v skladu z individualnim načrtom pomoči družini (INDP) ali zapisnikom multidisciplinarnega tima centra za zgodnjo obravnavo (zapisnik MDT) ali • na predlog tima za zgodnjo obravnavo v vrtcu (pred izdelavo individualnega načrta ali zapisnika multidisciplinarnega tima). 		
ANALIZA GIBANJA ŠTEVILA OTROK IN ŠTEVILA DELAVCEV ZA IZVAJANJE ZGODNJE OBRAVNAVE		
<i>opredelitev</i>	<i>podlaga/opis</i>	<i>število - skupaj</i>
<ul style="list-style-type: none"> • OPP in ORD 	Podlaga za pomoč: <ul style="list-style-type: none"> • na predlog tima za zgodnjo obravnavo, • zapisnik MDT/INPD 	<ul style="list-style-type: none"> • 2012: skupaj 246 (1,9 %) • 2022: skupaj 752 (5,8 %) Rast: 206 %

Aktiv MSP

Aktiv mobilnih specialnih pedagogov
v ljubljanskih vrtcih

<ul style="list-style-type: none">svetovalni delavec	Zaposlovanje: <ul style="list-style-type: none">Pravilnik o normativih in standardih za opravljanje predšolske vzgoje	<ul style="list-style-type: none">2012: skupaj: 26,80 DM2022: skupaj 28,75 DM Rast: 7,6 %
<ul style="list-style-type: none">vzgojitelj ZO	Zaposlovanje: <ul style="list-style-type: none">Pravilnik o normativih in standardih za opravljanje predšolske vzgoje inv skladu s sistemizacijo delovnih mest MOL	<ul style="list-style-type: none">2012: 23,5 DM2022: 52,5 DM Rast: 123 %
<ul style="list-style-type: none">spremljevalci	Zaposlovanje: <ul style="list-style-type: none">ZOPOPP inv skladu s sistemizacijo delovnih mest MOL	<ul style="list-style-type: none">2012: skupaj 23,5 DM2022: skupaj 108,0 DM Rast: 360 % V 2012 0,3 %, v 2022 1% OPP s spremljevalcem)
<ul style="list-style-type: none">organizacija dela z OPP in ORD	<ul style="list-style-type: none">Pripravljena za posamezno šolsko leto,izhaja iz potreb otrok, tj. število ur DSP,vzgojitelj za zgodnjo obravnavo je zaposlen v posameznem vrtcu, če je potrebno, dopolnjuje v drugih vrtcih glede na potrebe.	Razporejanje ur DSP (praviloma): <ul style="list-style-type: none">Zapisnik MDT/INPD: 2 uri DSPPred zapisnikom MDT/INPD (po oceni tima za ZO): 1 ura DSPUre DSP – postopno se uveljavlja fleksibilno razporejanje ur glede na potrebe otrok.

2. PROTOKOL POMOČI OTROKOM

STROKOVNA IZHODIŠČA

- Vrtec deluje v skladu s svojo strokovno avtonomijo in kompetencami posameznih članov tima za zgodnjo obravnavo z namenom zagotavljanja največje koristi otroka.
- Otroke s posebnimi potrebami in otroke z rizičnimi dejavniki v vrtcu prepoznamo pred vključitvijo v vrtec, takoj ob vključitvi v vrtec ali kasneje skozi spremljanje razvoja otroka v vrtcu. Informacije o posebnostih otrokovega razvoja pridobimo od staršev, CZO, CDZ, CSD, s strani vzgojiteljskega para, vzgojitelja za zgodnjo obravnavo ali svetovalnega delavca.

(OKVIRNI) POSTOPEK POMOČI OTROKU

1. Če se otrok vključi v vrtec kot otrok s posebnimi potrebami, vrtec zbere vsa opažanja in informacije o otroku, ki jih podajo starši in/ali zunanje ustanove (poročila, zdravstveni izvidi, zapisnik MDT oz. INPD).
2. Če so rizični dejavniki ali razvojne posebnosti otroka prvič opažene ob vstopu otroka v vrtec ali kasneje tekom otrokove vključenosti v vrtec, vrtec opravi naslednje korake:
 - Strokovni delavci v oddelku beležijo otrokova odstopanja v vsakodnevnem funkcioniranju in posebnosti v razvoju.
 - Strokovni delavci otroku nudijo prve prilagoditve v skupini in starše informirajo o svojih opažanjih.
 - V okviru priprave na posredovanje informacij staršem, svetovalna služba po potrebi nudi podporo in svetovanje strokovnim delavcem oddelka.
 - Opazovanje otroka opravi tudi svetovalna služba z namenom uskladitve in potrditve suma rizičnih dejavnikov ali razvojnih izzivov pri otroku ter svetovanja o dodatnih prilagoditvah v skupini.
 - Strokovni delavci vrtca starše povabijo na pogovor, da si izmenjajo opažanja o otroku. Staršem nudijo svetovanje za vzpostavitev ustreznih spodbud v domačem okolju.
 - Če otrokov razvoj kljub uvedbi prilagoditev in pomoči v skupini ne napreduje v skladu z razvojnimi mejniki, vrtec po strokovni presoji:
 - (a.) za otroka pripravi obrazec *Obvestilo otrokovemu pediatru*, starše spodbudi za pregled otroka pri pediatru za namen multidisciplinarnе zgodnje obravnave, pridobitev dokumenta (zapisnik MDT/INPD) ter opredelitve otroka kot otroka s posebnimi potrebami.
 - (b.) otroka spremlja in mu nudi nadaljnjo podporo kot otroku z rizičnimi dejavniki, katerega odstopanja ne dosegajo potrebe po multidisciplinarnem pristopu.
3. Za otroka se v vrtcu oblikuje strokovna skupina, ki predlaga okvirne cilje, dejavnosti in prilagoditve za otroka v oddelku.
4. V vrtcu se prilagoditve in pomoč za otroka urejajo v skladu z zapisnikom MDT/INPD oz. sklepom tima za zgodnjo obravnavo.
5. Pred začetkom izvajanja dodane strokovne pomoči se pridobi soglasje staršev.
6. V kolikor se starši z zgodnjo obravnavo otroka v vrtcu ne strinjajo, se slednja v vrtcu ne izvaja oz. se o oblikah morebitne pomoči dogovarja tim za zgodnjo obravnavo. Strokovni delavci vrtca nadalje sodelujejo s starši s ciljem sprejemanja pomoči. Svetovalna služba po potrebi stopi v stik s CSD.

TIM ZA ZGODNJO OBRAVNAVO

Opredelitev:

Na ravni vrtca se oblikuje tim za zgodnjo obravnavo, z namenom timskega usklajevanja o izvajanju storitev zgodnje obravnave otrokom s posebnimi potrebami in otrokom z rizičnimi dejavniki. Sestavljajo ga:

- svetovalni delavec,
- vzgojitelj za zgodnjo obravnavo,
- po potrebi: pomočnik ravnatelja, ravnatelj, organizator prehrane.

Naloge:

1. Tim za zgodnjo obravnavo pripravi seznam otrok s posebnimi potrebami in seznam otrok z rizičnimi dejavniki ter naredi pregled razvojnih specifik in potreb posameznih otrok. Nadalje individualno presodi o pričetku izvajanja (glede na izrazitost razvojnih izzivov pri otroku in kadrovsko razpoložljivost), obsegu izvajanja in izvajalcu.
2. Pri porazdelitvi otrok med vzgojitelje za zgodnjo obravnavo se upoštevajo posebnosti otrok in časovni dejavnik (oddaljenost med lokacijami enot).
3. Med šolskim letom se tim za zgodnjo obravnavo redno srečuje. Na srečanjih evalvira ustreznost trenutno organizacije pomoči otrokom. Na podlagi strokovnih argumentov oziroma sprememb okoliščin (izpisi/vpisi, kadrovske pomanjkanje, novi zapisniki MDT/INPD, itd.) opredeli morebitne spremembe:

- obseg pomoči / ukinitvev pomoči / uvajanje pomoči pri novih otrocih,
 - časovno izvajanje,
 - izvajalca dodatne strokovne pomoči.
4. Za otroke, ki so prepoznani kot otroci s posebnimi potrebami ali z rizičnimi dejavniki tekom šolskega leta, tim v okviru zmožnosti opredeli storitve zgodnje obravnave.

STROKOVNE SKUPINE

Opredelitev:

V vrtcu se oblikuje za otroka s posebnimi potrebami in otroka z rizičnimi dejavniki strokovna skupina za zgodnjo obravnavo, ki jo sestavlja:

- strokovni delavci oddelka,
- svetovalni delavec,
- vzgojitelj za zgodnjo obravnavo,
- po potrebi spremljevalec ali drugi strokovni delavci.

Organizacija:

➤ OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI

1. Strokovna skupina se za posameznega otroka s posebnimi potrebami sreča **dvakrat letno**: prvo srečanje in končna evalvacija. Strokovna skupina se po potrebi lahko zbere večkrat letno v obliki vmesne evalvacije.
2. Srečanje strokovne skupine se lahko izpelje z ali brez svetovalne službe. Ta je na srečanjih praviloma prisotna ob uvedbi novega otroka v proces zgodnje obravnave, ob razvojno zahtevnejših primerih otrok in ob zahtevnejših družinskih situacijah.
3. Na predlog strokovne skupine se zgodnja obravnavo lahko zmanjša ali zaključi še pred spremembo ravni izobraževanja.

➤ OTROCI Z RIZIČNIMI DEJAVNIKI

1. Za otroke z rizičnimi dejavniki se ob uvedbi pomoči v vrtcu organizira **pogovor s starši**, ki ga izpeljeta vzgojitelj za zgodnjo obravnavo in/ali svetovalna služba. Srečanje je namenjeno predstavitvi vzgojitelja za zgodnjo obravnavo in predstavitvi podpore otroku v vrtcu.
2. Nadaljnja srečanja s starši se izpeljejo po potrebi oz. ob zaključku zastavljene podpore v vrtcu.

INDIVIDUALNI NAČRT POMOČI OTROKU

➤ OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI

1. Za otroke s posebnimi potrebami člani strokovne skupine pripravijo **individualni načrt pomoči** otroku. Individualni načrt pomoči otroku je strnjen, jasen in ciljno usmerjen zapis. Okvirna vsebina zajema opis otroka, ki je osredotočen na splošno funkcioniranje, močna in šibka področja ter navedbo dosedanje pomoči. Opredeli se operativne cilje, navede metode in oblike dela z otrokom, predlog specialno-pedagoških dejavnosti, prilagoditve in pomoč v skupini ter svetovanje staršem.
2. Z individualnim načrtom pomoči opredelimo naloge posameznih strokovnih delavcev v procesu pomoči in s tem razmejimo in ob enem povežemo delovanje posameznega strokovnega delavca v procesu skupnega in enotnega nujenja pomoči.
3. Z individualnim načrtom pomoči otroku se opredeli vse storitve zgodnje obravnave.

➤ OTROCI Z RIZIČNIMI DEJAVNIKI

1. Za otroke z rizičnimi dejavniki člani strokovne skupine pripravijo **krajši načrt dela**.
2. Z načrtom dela se opredeli način, na katerega bo otrok spremljan in podprt v času zagotavljanja zgodnje pomoči v vrtcu, tj. izvajanje svetovanja v oddelku, individualne/skupinske obravnave, itd.
4. Vrtec otroku nudi storitve zgodnje obravnave v skladu s strokovno presojo.

3. ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI ZGODNJE OBRAVNAVE

OHRANJANJE KAKOVOSTI DELA – vidik svetovalne službe

1. Svetovalna služba **koordinira** proces celostne zgodnje obravnave. Do začetka izvajanja dodatne strokovne pomoči skupaj s strokovnimi delavci in starši išče načine, prilagoditve ter strategije za podporo otroku. Ob tem **ustvarja podlago za timsko sodelovanje** vseh deležnikov.
2. V okviru zagotavljanja kakovosti dela na področju zgodnje obravnave, svetovalna služba skrbi za kontinuirano **procesno delovanje**.
3. Področje celostne zgodnje obravnave predstavlja zgolj del obsega nalog svetovalne službe.

Naloge:

- Načrtna detekcija: hospitacija oddelkov, opazovanje dinamike skupine in/ali posameznega otroka. Po

potrebi uporaba različnih vprašalnikov, opazovalnih listov, psihodiagnostičnih sredstev ter njihovo vrednotenje.

- Povratna informacija opazovanja in spremljanja ter pogovor s strokovnima delavcema v oddelku in dogovor o nadaljnjih aktivnostih za posamezne otroke ali skupino.
- Timsko delovanje, pomoč, podpora in svetovanje: delo s starši, strokovnimi delavci in zunanjimi institucijami (izmenjava informacij, sodelovanje na multidisciplinarnih sestankih, itd.)
- Pripravi: Obvestilo otrokovemu pediatru, poročilo o otrokovem funkcioniranju skupaj s strokovnima delavcema oddelka.
- Ob spremembi ravni izobraževanja staršem svetuje glede odloženega všolanja, ustreznosti programa, spremlja in oceni razvoj otroka, se povezuje z osnovnimi šolami, zavodi, sodeluje v razširjenih timih, komisijah, ZRSŠ, zdravstvenimi domovi
- Svetovalna služba skrbi za izmenjavo informacij in podatkov s svetovalko za otroke s posebnimi potrebami v ljubljanskih vrtcih.

OHRANJANJE KAKOVOSTI DELA – pomen dela v oddelku

1. Pomen celostne zgodnje obravnave je v spodbujanju splošnega razvoja otroka za čim boljše funkcioniranje v oddelku.
2. Delo z otrokom v redni skupini je osnova, kjer je moč ustvariti največ priložnosti za učenje, podporo in razvoj otroka. Pri tem sta strokovna delavca v oddelku ključnega pomena.
3. Strokovni delavci oddelka so del tima pri načrtovanju, izvajanju in evalviranju zgodnje pomoči otroku.
4. Za strokovne delavce oddelka je pomembno, da se strokovno izpopolnjujejo in izobražujejo s področja otrok s posebnimi potrebami.
5. Strokovni pristopi in strategije, ki jih uvedemo za posameznega otroka s posebnimi potrebami ali rizičnimi dejavniki, so lahko uporabni za vse otroke v oddelku.
6. Dodatna strokovna pomoč v vrtcu ima neposreden vpliv na implementacijo ustreznih prilagoditev v oddelku, ki omogočajo otroku s specifikami v razvoju enakovredne možnosti vključevanja v vse segmente vrtčevske rutine.

OHRANJANJE KAKOVOSTI – dodatna strokovna pomoč

1. Vzgojitelj za zgodnjo obravnavo izvaja dodatno strokovno pomoč z otrokom s posebnimi potrebami ali rizičnimi dejavniki vezano na posameznega otroka. Obravnava lahko poteka v obliki individualnega dela z otrokom (1:1), v manjši skupini (v ali izven oddelka) ali v oddelku (se pridruži skupinski dejavnosti). Izbira oblike dela je avtonomna strokovna presoja vzgojitelja za zgodnjo obravnavo.
2. V oddelku vzgojitelj za zgodnjo obravnavo dela z namenom prenosa specialnih znanj na strokovne delavce v oddelku in uporabe specialno-metodološkega pristopa za opolnomočenje otroka. Oboje se smatra kot neposredno delo. Znanje in izkušnje se prenašajo s sodelovanjem pri zastavljeni dejavnosti, demonstraciji dela z otrokom (zrcaljenje) in svetovanjem strokovnim delavcem v oddelku in/ali spremljevalcu.
3. Če združujemo otroke s posebnimi potrebami ali otroke z rizičnimi dejavniki v manjšo skupino z drugimi otroki, je praviloma strokovno bolj utemeljeno združevanje z otroki z normativnim razvojem (zaradi ustreznih vzorcev učenja) kot združevanje z drugimi otroki s posebnimi potrebami ali otroki z rizičnimi dejavniki. V kolikor v manjše skupine združujemo med seboj več otrok s posebnimi potrebami ali otrok z rizičnimi dejavniki, naj bo to zaradi smiselnosti in zmožnosti učenja, ne zaradi ekonomizacije časa in obravnav.
4. Vzgojitelj za zgodnjo obravnavo ima v skladu z veljavnimi pravilniki 25-urno neposredno obveznost dela z otroki tedensko.
5. Vzgojitelj za zgodnjo obravnavo oblikuje svoj urnik obravnav. Ob težnji po kontinuiranosti, stalnosti in načrtovanju obravnav, se ohrani dnevna fleksibilnost, s katero izvajalec dnevno prilagaja urnik dela glede na prisotnost otrok, dnevne zmožnosti otroka za sodelovanje in druge posebnosti.
6. Vzgojitelj za zgodnjo obravnavo je zaposlen v vrtcu. Le tako je del kolektiva, pozna dinamiko vrtca, je vpet v celostno dogajanje, pozna sodelavce, otroke in družine, doseže boljše realizacijo ur dodatne strokovne pomoči in je lahko bolj fleksibilen pri organizaciji dela. Vzgojitelj za zgodnjo obravnavo je lahko napoten v drug vrtec za dopolnjevanje svoje polne delovne obveznosti, pri čemer naj praviloma ne dela v več kot dveh vrtcih hkrati.

OHRANJANJE KAKOVOSTI DELA - vključenost v ustrezni predšolski vzgojno-izobraževalni program

Aktiv MSP

Aktiv mobilnih specialnih pedagogov
v ljubljanskih vrtcih

1. Otroku s težjimi ali kompleksnimi razvojnimi primanjkljaji, zaostanki ali motnjami v vrtcu ne moremo nuditi optimalne vzgoje in izobraževanja, če ni vključen v ustrezni program. Zanj v okviru rednega programa ne moremo vedno načrtovati in organizirati dovolj pogoste in intenzivno usmerjene strokovne podpore, ki bi jo otrok potreboval.
2. Otrok z več in težjimi oblikami razvojnih posebnosti, lahko tudi vpliva na drugačno, zahtevnejšo dinamiko cele skupine. Zato je potrebna multidisciplinarna strokovna presoja o optimalni vključenosti otroka v zanj ustrezen vzgojno-izobraževalni program.
3. Zastavlja se vprašanje strokovne presoje in odločitve o **ustrezni vključenosti otroka v program**, ki se lahko razlikuje od starševskega pogleda, ki ima trenutno odločilno vlogo pri tej presoji. To vprašanje v stroki vidimo kot tistega, ki ga bo potrebno nasloviti v prihodnosti.

Podpisani:

Andreja Koler Križe, vodja Aktiva ALS

mag. Katja Poglajen Ručigaj, vodja Aktiv MSP

Ljubljana, junij 2023